

Časopis Ochrany dravcov na Slovensku

Ročník 10

DRAVCE A SOVY

Birds of Prey and Owls - Journal of Raptor Protection of Slovakia

**TRISTO NOVÝCH
DOMOVOV**

**LIFE ENERGIA
V KRAJINE**

**ČO SA STALO
S PLAMIENKOU?**

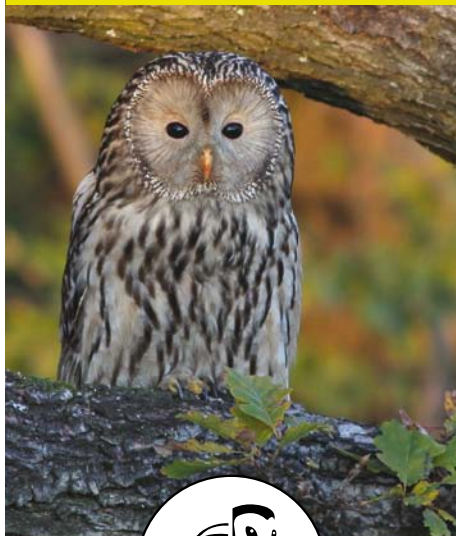
2

2014

DRAVCE A SOVY

Časopis Ochrany dravcov na Slovensku

Ročník 10 / Číslo 2 / 2014

Vydáva: Ochrana dravcov na Slovensku

Vedúci redaktor: Michal Noga

Redakčná rada: Lucia Deutschová,
Hana Latková, Marcel Uhrin

Grafická úprava: Grafické štúdio – DUDOK,
www.dudok.sk

Preklady: Lucia Deutschová, Zuzana Guziová

ISSN: 1336 - 6874

Náklad: 200 kusov

Neprešlo jazykovou úpravou.

Adresa:

Ochrana dravcov na Slovensku
Raptor Protection of Slovakia (RPS)
Kuklovská 5
841 04 Bratislava

e-mail: dravce@dravce.sk

www.dravce.sk

tel./fax: 02 / 555 734 40

Bankové spojenie: Tatra banka a.s.

Číslo účtu: 2623078364/1100

IČO: 317 97 717

Fotografia na titulke:

Sova dlhochvostá (*Strix uralensis*) –
víťazná fotografia súťaže Fotografia roka 2014.
Foto: Ervin Hrtan ml.

Fotografia na vnútornej strane obálky:

Kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*) –
fotografická séria, III. miesto v súťaži Fotografia roka 2014.
Foto: Juraj Ziaik.

Fotografia na zadnej strane obálky:

Výr skalný (*Bubo bubo*) –
II. miesto v súťaži Fotografia roka 2014.
Foto: Ervin Hrtan ml.

V ROKU 2014 VYŠLI DVE ČÍSLA
SLOVAK RAPTOR JOURNAL

SLOVAK RAPTOR
JOURNAL

8/2014 (1)

SLOVAK RAPTOR
JOURNAL

8/2014 (2)

ONLINE

WWW.DEGRUYTER.COM/VIEW/J/SRJ

ÚVODNÍK ALEBO SOCIALIZUJME SA

Podľa istého pána menom Joseph Thornley sú sociálne médiá komunikáciou v online priestore, v ktorom jednotlivci plynulo a pružne menia rolu diváka a autora. Prispôsobovanie sa aktuálnym trendom v spôsobe sprostredkovania informácií predpokladá ich úspešné odovzdanie. Online komunikácia je silný nástroj s veľkým potenciálom. Každý ho môže využiť a stať sa z diváka autorom, či už priamo, alebo sprostredkovane. Práca našich členov a sympizantov, teda aj Tvoja práca, je úžasná a treba o nej rozprávať, prezentovať, chváliť sa tým, čo si dosiahol/dosiahla. Len tak budú o našich výsledkoch ľudia vedieť a hovoriť, podpora nás a pridajú sa k nám. Tvoje fotky, články, videá, zážitky, námety, komentáre, to všetko môže prispieť k vytváraniu verejného obrazu našej organizácie aj v online svete, ktorý nás obklopuje. Čím presvedčivejšia bude naša sebaaprezentácia, tým viac priaznivcov nám bude pomáhať pri dosahovaní cieľov. RPS má web stránku, profil na Facebooku aj Twitteri. Prispieť môže naozaj každý, treba len chcieť.

Lucia Deutschová
výkonná riaditeľka RPS

OBSAH

Na úvod 3

Príspevky

Maderič B., Guziová Z.: *Medzinárodná konferencia o ochrane orla kríklavého (Aquila pomarina) po prvýkrát na Slovensku* 4

Slobodník R.: *Tristo nových domovov* 8

Šotnár K., Obuch J.: *Potrava troch druhov sov na strednom a hornom Ponitří v roku 2014* 11

Šotnár K., Obuch J.: *Mapovanie lesných druhov sov v Ľubochnianskej doline v Národnom parku Veľká Fatra* 14

Noga M.: *Päť, pätnásť, tridsať?* 16

Gáliš M.: *LIFE Energia v krajine* 19

Veselovský T.: *Čo sa stalo s plamienkou?* 21

Obuch J.: *Ako sme s Gabom našli myšovku stepnú* 23

Chavko J.: *Tichá spomienka a úcta k zosnulému kolegovi* ... 26

MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA O OCHRANE ORLA KRIKĽAVÉHO (AQUILA POMARINA) PO PRVÝKRÁT NA SLOVENSKU

Boris Maderič, Zuzana Guziová

V dňoch 25.-27.09.2014 sa v penzióne Lesanka, v Košickej Belej, uskutočnila Medzinárodná konferencia o ochrane orla krikľavého za účasti energetikov zo Slovenska a viac ako 50 ornitológov zo štrnástich krajín Európy. Hlavným cieľom konferencie, ktorá sa po prvý raz konala na Slovensku, bola aktualizácia Európskeho akčného plánu pre orla krikľavého. Konferencia sa konala v rámci projektu LIFE09NAT/SK/000396 Ochrana orla krikľavého na Slovensku (projekt LIFE), ktorý

realizuje Ochrana dravcov na Slovensku v spolupráci s Východoslovenskou energetikou Holding, a.s., Stredoslovenskou energetikou, a.s. a Stredoslovenskou energetikou – Distribúciou, a.s. Projekt je spolufinancovaný Európskou úniou prostredníctvom jej finančného nástroja pre životné prostredie – LIFE+ a Ministerstvom životného prostredia SR. V úvodný deň konferencie sa príspevky účastníkov rozdelili do troch blokov. V rámci prvého bloku „Ochrana orla krikľavého na Slovensku“ zástupca

Otvorenie konferencie predsedom RPS.
Foto: B. Maderič

Účastníci konferencie.
Foto: B. Maderič

Zuzana Guziová, manažérka projektu LIFE.
Foto: B. Maderič

Východoslovenskej energetiky Holding, a.s., poskytol dôležitú informáciu o prínose tejto spoločnosti nielen k ochrane krikľavého, ale aj k ochrane iných druhov vtáctva, ďalej boli prezentované predbežné výsledky projektu LIFE, aktuálne dáta o početnosti, distribúcii, trende vývoja hniezdnej populácie orla krikľavého a manažmentových ochranných opatreniach.

V rámci druhého bloku „Stav a trend orla krikľavého“ vystúpili so svojimi prezentáciami účastníci z Poľska, Bulharska a Bieloruska.

Tretí blok „Manažment, výskum a monitoring orla krikľavého“ bol počtom príspevkov najbohatší. Boli odprezentované tri príspevky z Nemecka: poznatky a skúsenosti s hniezdnym manažmentom mláďat za účelom zvýšenia produktivity hniezdnej populácie v období rokov 2004-2014, dvadsaťdvaročné výsled-

ky z použitia satelitnej telemetrie pri výskume migrujúcich orlov do Afriky a dôležité poznatky z výskumu interakcií orlov s veternými elektrárnami. Z Estónska pochádzali rovnako tri príspevky, ktoré poskytli účastníkom konferencie informácie o predbežných výsledkoch z výskumov, zameraných na využívanie biotopov v poľnohospodárskej krajine orlami, na zmenu využívania biotopov orlami v rokoch 1990-2010 ako výsledok zvyšujúcej sa tolerance voči ľudským aktivitám a na analýzu vplyvu modelov využívania poľnohospodárskej pôdy na výber biotopov, potravné správanie a hniezdnú úspešnosť orlov. Z Litvy odzneli dva príspevky zamerané na prezentáciu skúseností zo zlepšením podmienok na hniezdiskách inštaláciou umelých hniezd a poznatkov o vnútrohrovej konkurencii pri výbere prioritných oblastí pre ochranu orlov. Ďalej boli prezentované výsledky ročného

Miroslav Dravecký, vedecký koordinátor projektu LIFE.
Foto: B. Maderič

Boris Maderič, expert pre poľnohospodárstvo v projekte LIFE.
Foto: J. Chavko

*Rimgaudas Treinys z Litvy.
Foto: B. Maderič*

*Kordian Bartoszuk z Poľska.
Foto: B. Maderič*

telemetrického sledovania migrácie samice orla kriklávého a jej hniezdenia na Liptove. Z Poľska boli poskytnuté zaujímavé informácie o datalogeroch. Na konferencii bolo tiež odprezentovaných šesť príspevkov v podobe posterov; dva postery z Estónska sa zaoberali problematikou hniezdnej fenológie orla kriklávého v severnej časti jeho areálu rozšírenia a výskumom miery prežívania a výmeny jedincov v pobaltskej populácii tohto druhu; poster z Lotyšska poskytol vedecká dáta o vyhodnotení vplyvov zmien obhospodarovania poľnohospodárskej pôdy v potravných biotopoch orlov, poster z Ukrajiny informoval o súčasnom stave populácie orla kriklávého v tejto krajine a posledné dva postery prezentovali výsledky aktuálnych projektov LIFE v Nemecku a Poľsku.

Druhý deň konferencie bol venovaný prevažne ďalšiemu rozpracovaniu nového Európskeho plánu pre orla kriklávého (The Lesser Spotted Eagle Recovery Plan). Celé pracovné stretnutie facilitoval Dr. Umberto Gallo-Orsi z Talianska. Existujúci Európsky akčný plán bol schválený ešte v roku 1997 a už nezodpovedal aktuálnym potrebám ochrany druhu. Slovensko svojimi skúsenosťami a informáciami významnou mierou prispieva k príprave tohto strategického dokumentu. Proces aktualizácie plánu sa začal na Medzinárodnej konferencii v Rumunsku v roku 2013, v rámci projektu LIFE - Ochrana orla kriklávého v Rumunsku. Plán bude obsahovať aktuálne informácie o biológii, ekológii a stave zachovania populácie druhu, ako aj manažmentové opatrenia, ktoré je po-

*Účastníci konferencie.
Foto: J. Šiman*

Demonštračná ukážka inštalácie konzolových chráničiek na stĺpy 22 kV elektrického vedenia Východoslovenskou energetikou Holding, a.s.
Foto: B. Maderič

Účastníci konferencie v CHVÚ Slovenský kras.
Foto: B. Maderič

trebné realizovať na národnej, regionálnej aj medzinárodnej úrovni.

V tento deň sa konala aj krátka terénna exkurzia na lokalitu pri obci Košická Belá za účelom demonštračnej ukážky inštalácie konzolových chráničiek na stĺpy 22 kV elektrického vedenia, organizovaná našim projektovým partnerom, Východoslovenskou energetikou Holding, a.s. Uvedená akcia mala u účastníkov konferencie veľmi pozitívny ohlas. Posledný deň konferencie bol venovaný terénnej exkurzii do biotopov orla kríklavého v Chránených vtáčích územiach Slovenský kras a Volovské vrchy. Podrobnejšie informácie o konferencii sú k dispozícii na web stránke projektu LIFE <http://www.apomarina.dravce.sk>.

Ülo Väli z Estónska.
Foto: B. Maderič

SUMMARY

INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE CONSERVATION OF THE LESSER SPOTTED EAGLE FIRST TIME HELD IN SLOVAKIA

International Conference on the Conservation of the Lesser Spotted Eagle was held from 25 to 27 September 2014 in Lesanka Guest House near Kosice in Slovakia. More than 50 ornithologists from 14 European countries participated at the meeting. First day of the conference was dedicated to presentations on the status, trend and conservation of the Lesser Spotted Eagle in Slovakia as well as in several other European countries. Special section was dedicated to presentation of research and monitoring targeting, inter alia, the LSE nest management, changes in habitats use by the LSE, species migration, etc. Besides oral presentations, 6 posters were also presented. Second day of the conference, facilitated by Dr. Umberto Gallo-Orsi from Italy, was dedicated to advancing preparation of the new Lesser Spotted Eagle Recovery Plan that will substitute existing species action plan from 1997. Short demonstration of installation of consol barriers on poles on 22 kV power lines took place at the same day nearby the Lesanka Guest House. Excursion to Slovensky kras and Volovske vrchy SPAs to visit habitats of the LSE was organized on 27 September. More information on the conference is available at <http://www.apomarina.dravce.sk>.

TRISTO NOVÝCH DOMOVOV

Roman Slobodník

Predpokladom prežitia každého druhu na planéte je splnenie predovšetkým potravných a rozmnožovacích nárokov. Keď sú splnené obidve kritéria, druh spravidla na lokalite prosperuje, čoho dôkazom je zvýšený podiel novej (mladej) populácie. Keď tieto nároky splnené nie sú, deje sa pravý opak. Populácia sa znižuje a druh sa z mnohých miest stráca. Druhý variant predstavuje osud viacerých druhov, ktoré sa nenávratne z krajiny stratili. Či už je to legendárny prípad dronta maurícijského, holuba sťahovavého či iných, mnohokrát aj vede neznámych, druhov. Druhy však nemusia zmiznúť nenávratne, ale len z niektorých štátov. V takejto nežádanej situácii sa ocitol aj sokol červenonohý (*Falco vespertinus*), ktorého od vymiznutia na Slovensku delí už len niekoľko jedincov (Slobodník et al., 2014).

V nadväznosti na prvé riadky tohto príspevku je nutné spomenúť, že druh zo Slovenska vymizol z nie tak úplne známych dôvodov. Hoci populácia havranov čiernych, dávneho spolu súputníka sokola, na Slovensku na mnohých miestach zmizla (Mošanský & Trnka, 2002), či sa presťahovala do miest (Vongrej & Szalay, 2012), na miestach kde havrany ostali hniez-

diť vo voľnej poľnohospodárskej krajine, zmizli sokoly červenonohé. Názorným príkladom je havrania kolónia v Tvrdošovciach, kde havrany prosperujú, no napriek tomu sokoly červenonohé z lokality (zatiaľ nenávratne?) zmizli v roku 2011.

Na pomoc (nie len) sokolovi červenonohému sme vďaka projektu LIFE11/NAT/HU/000926 pripravili potenciálne hniezdiská. Z analýzy 95 hniezd (Slobodník et al., 2014) vyplýva, že sokoly na Slovensku preferujú hniezda strák a havranov, ale v poslednom období sa usídlili aj v človekom vytvorených búdkach či hniezdach (spolu 12 %). Z tohto dôvodu sme sa zamerali na inštaláciu tak búdok ako aj umelých hniezd, ktoré imitujú svojimi parametrami havranie hniezda. Búdky predstavujú jednu z najtradičnejších aktivít, ktorou sa pomáha vtákom už od 19. storočia (Zasadil, 2001). V rámci zamerania sa na pomoc sokolom sme zvolili typ polobúdky s vonkajšími rozmermi (šírka 28, hĺbka 25, výška 30 cm).

Na to, aby búdky a hniezda v krajine vydržali čo najdlhšie, sme sa rozhodli ísť cestou spolupráce s vlastníkmi pozemkov, na ktorých sokoly červenonohé budú historicky hniezdili, alebo sú v ich susedstve. Pre každé stromoradie s plánovanou inštaláciou sme tak

Inštalácia prvých búdok v CHVÚ Ostrovné lúky.
Foto: L. Biro

*Mláďatá myšiariok ušatých v CHVÚ Lehnice.
Foto: A. Dúbravský*

*Kontrola polobúdok z očí do očí.
Foto: A. Dúbravský*

jednali s majiteľom, či užívateľom o našich zámeroch. Búdkové lokality predstavujú CHVÚ, pre ktoré je sokol červenonohý kritériovým druhom (5), alebo sa v nich vyskytol v čase hniezdenia (1 prípad). Inštalácia prebehla v dvoch fázach, na jar a jeseň roku 2014 (tab. 1), kedy bolo postupne vyvesených 100 a 170 drevených búdok. Súčasne v lete bola inštalovaná časť hniezd, druhá časť je ešte na sklade spolu s hliníkovými búdkami (30), na ktorých reakciu zo strany dravcov a sov sme veľmi zvedaví.

V rámci CHVÚ sme najviac inštalovali do Dolného Považia, kde sa sokoly červenonohé vyskytovali v jesennom období. Naopak, najmenej búdok bolo inštalovaných v Špačinsko-nižnianskych poliach, kde sa vyskytoval pár počas hniezdnej sezóny 2014.

Obsadenie búdok na seba nenechalo dlho čakať. Už počas inštalácie 27. marca v Lehniciach došlo

k zaujímavému javu, kedy prvá búdka inštalovaná v doobedeňajších hodinách, bola stredobodom záujmu sokola myšiara o niekoľko hodín! Pri ďalšej inštalácii búdok v apríli bolo obsadených už niekoľko polobúdok a v rámci júnovej kontroly všetkých búdok dosiahla obsadenosť 30%, kedy bolo obsadených 18 búdok! Z uvedeného počtu sa 12× jednalo o hniezdenie sokola myšiara a 6× búdky využili pre odchov mláďat myšiarky ušaté. Z búdok tak do okolitej krajiny vyletelo 36 myšiariok (priemerne 6 mláďat/1 hniezdo) a 67 sokolov myšiarov (priemerne 5,6 mláďaťa/1 hniezdo). V CHVÚ Ostrovné lúky, kde boli búdky inštalované až koncom apríla bola jedna obsadená sokolom myšiárom (4 vyletené mláďatá) a v štyroch polobúdkach zahniezdili holuby hrivnáky. Podobné skúsenosti s rýchlym obsadením búdok pochádzajú aj z Hornej Nitry, kedy rekordérom je samec

Tab. 1: Početnosť a obsadenosť inštalovaných búdok a hniezd v jednotlivých CHVÚ

CHRÁNENÉ VTÁČIE ÚZEMIE	Drevené búdky	Obsadené búdky	Hliníkové búdky**	Umelé hniezda***
Lehnice	60	18	0	0
Ostrovné lúky	40	1	10	5
Sysľovské polia	50	0*	5	10
Dolné Považie	70	0*	15	10
Úľanská mokrad'	40	0*	0	0
Špačinsko-nižnianske polia	10	0*	0	5
Spolu	270	19	30	30

*búdky inštalované na jeseň 2014

** plánovaná inštalácia zima 2014/2015, resp. jar 2015

*** plánovaná inštalácia zima 2014/2015, resp. jar 2015 s výnimkou CHVÚ Dolné Považie

sokola myšiara, ktorý 5 minút po inštalácii búdky na elektrický stĺp pristál na búde a začal tokať! Uvedené fakty dokazujú mimoriadny význam hniezdných možností pre dravce a sovy, ktoré sú často limitujúcim faktorom stavu populácia nie len na lokálnej, ale často aj na globálnej úrovni a to najmä v rokoch gradácie hlodavcov, ktorým tento rok bezpochyby bol (Sedlák, 2014). Sme veľmi zvedaví, ako dopadne ďalšia hniezdna sezóna v súvislosti s novými hniezdnymi možnosťami v sledovaných CHVÚ. A tajne dúfame, že neostane len pri sokoloch myšiaroch, myšiarkach ušatých, ale aj....

Búdkový panelák a la *Falco vespertinus*, Lehnice.
Foto: A. Dúbravský

POĎAKOVANIE

Na tomto mieste by sme sa radi poďakovali predovšetkým Soni Nuhlíčkovej a Terke Lučeničovej za rokovania a vybavovanie súhlasov s vlastníkmi pozemkov na inštaláciu búdok. Veľká vďaka patrí aj všetkým, ktorí sa zúčastnili a pomohli pri inštalácii búdok, najmä Karolovi Šotnárovi, Jirkovi Hološkovi, Eve Hološkovej, Stanovi Kováčovi, Jožkovi Lengyelovi, Přemekovi Krčmárovi, Jožovi Chavkovi a Mišovi Novovi.

LITERATÚRA

- <http://spravy.pravda.sk/ekonomika/clanok/325981-rekordne-urody-obilia-ale-aj-skody-z-hrabosov/>
- MOŠANSKÝ, L., TRNKA, A., 2002: Havran čierny (*Corvus frugilegus*), 581-584. In: Danko Š, Darolová A & Krištín A (eds): Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava, 688 s.
- SLOBODNÍK, R., CHAVKO, J, LENGYEL, J., MADERIČ, B., NOGA, M., 2014. Prežije na Slovensku sokol červenonohý?, s.23. In: LEŠO, P. (ed.): Aplikovaná ornitológia, Zborník abstraktov z 26. stredoslovenskej ornitologickej konferencie s medzinárodnou účasťou, Zvolen (12.9.2014).
- VONGREJ, S., SZALAY, F., 2012: Desať rokov mapovania hniezdných kolónii havranov na juhozápadnom Slovensku (2001-2010), 4-5. In: Vtáky. Jar/2012, Bratislava, 20 s.
- ZASADIL, P.: 2001: Ptačí budky a ďalší spôsoby zvyšovania hniezdných možností ptákov. ČSOP, Praha, 136 s..

SUMMARY

THREE HUNDRED NEW HOMES

In the course of 2014, 270 wooden birdhouses and 11 artificial raven nests were installed within a framework of the project LIFE11 NAT / HU / 000926 Conservation of *Falco vespertinus* in the Carpathian Basin. They were placed in historical or contemporary nesting sites in five SPAs. Nesting of respectively *Falco tinunculus*, *Asio otus* and *Columba palimbus* was recorded in almost a quarter (23) of the 100 birdhouses installed already in the spring time.

POTRAVA TROCH DRUHOV SOV NA STREDNOM A HORNOM PONITRÍ V ROKU 2014

Karol Šotnár, Ján Obuch

Potrava sov je na Slovensku pomerne dobre preskúmaná. V pohoriach lemujúcich hornú Nítru prevažuje typ potravy sovy lesnej (*Strix aluco*) s dominanciou lesných druhov hlodavcov – ryšavky žltohrdlej (*Apodemus flavicollis*, 30%) a hrdziaka hôrneho (*Clethrionomys glareolus*, 17%). Pomerne zastúpenie vtákov je 5,4%, vyšší je podiel žiab 5% a bezstavovcov 9,6% (Obuch 2011). Dominancia ryšaviek a hrdziakov a malý podiel vtákov bol zistený aj vo vývrzkoch sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*) vo Vrickom sedle na rozhraní Malej Fatry a Žiaru (Šotnár 2005, Obuch et al. 2013). V údajoch o potrave kivička vrabčieho (*Glucidium passerinum*) zo Slovenska je vyšší podiel drobných cicavcov (73%), než spevavcov (27%). V tomto materiáli prevládali však vývržky kivička z mimohniezdnej doby (Mikusek et al. 2001). Údaje o hniezdnej biológii kivičkov na Slovensku spracovali Pačenovský & Šotnár (2010). Na sledovanom území stredného a horného Ponitria sme mali v roku 2014 dve obsadené búbky sovy lesnej, jednu sovy dlhochvostej a nájdené boli dve hniezdne dutiny kivička vrabčieho. Po vyhniezdení sme zozbierali výstelky z búdok sov a vývržky pod hniezdami a odpočinkovými miestami kivičkov. I keď boli vzorky malé, načrtli nám určitú tendenciu

a stratégiu sov pri výbere ich koristi v roku 2014. Po úrode bukvic v jeseni 2013 a teplej zime bola v období hniezdenia sov gradácia populácie ryšaviek žltohrdlých a hrdziakov hôrnych. Zisťovali sme, ako to ovplyvní hniezdnú úspešnosť a zloženie potravy u uvedených troch druhov sov.

V obsahu hniezdnej výstelky prvého páru sovy lesnej sme zistili len hrdziaky a ryšavky. Druhý pár taktiež lovil hlavne hlodavce, zastúpené sú aj iné druhy, drozd a pravdepodobne uhynuté mláďa sovy. Sova dlhochvostá sa zameriavala len na lovenie hlodavcov a najviac lovila ryšavky žltohrdlé a hrdziaky.

Kuvičok vrabčí je však iný stratég. Mal najpestrejšiu skladbu potravy. Jeden pár síce reagoval na zvýšenú potravnú ponuku lovením väčšieho počtu hrdziakov, no väčšiu časť jeho koristi tvorilo 8 druhov vtákov. U druhého páru sme zistili okrem dvoch hlodavcov 9 druhov spevavcov.

Môžeme konštatovať, že sova lesná a sova dlhochvostá reagujú na zvýšenú populačnú hladinu drobných lesných hlodavcov, tým že lovia vo vyššej miere tieto druhy od ktorých závisí mimochodom aj ich reprodukčná úspešnosť. Kuvičok vrabčí lovil v tomto období viac spevavcov, než hlodavcov.

Sova lesná.
Foto: S. Harvančík

Sova dlhochvostá.
Foto: K. Šotnár

Myš domová (Mus musculus).

Foto: K. Šotnár

Hlavnú zložku potravy sov tvorili ryšavky žltohrdlé a hrdzlaky lesné.

Foto: K. Šotnár

Tab. 1: Zloženie potravy v hniezdnej dobe v roku 2014 u troch druhov sov na strednom a hornom Ponitří

	Druh sovy					Suma	%
	S. aluco		S. uralensis	G. passerinum			
Druhy \ Zbery	1	2	3	4	5		
<i>Muscar. avellanarius</i>			3			3	0,97
<i>Apodemus flavicollis</i>	12	46	1+ 49	1- 3	1- 1	111	36,04
<i>Clethrion. glareolus</i>	11	1+ 90	1- 24	14	2- 1	140	45,45
<i>Terricola subterraneus</i>		3	5			8	2,6
<i>Microtus arvalis</i>		3				3	0,97
Mammalia	23	142	81	1- 17	2- 2	265	86,04
<i>Strix aluco</i>		1				1	0,32
<i>Phyllosc. collybita</i>				2		2	0,65
<i>Regulus sp.</i>				2	3	5	1,62
<i>Ficedula albicollis</i>					1+ 6	6	1,95
<i>Erithacus rubecula</i>					1	1	0,32
<i>Turdus philomelos</i>		1				1	0,32
<i>Parus major</i>				2	2	4	1,3
<i>Cyanistes caeruleus</i>					2	2	0,65
<i>Poecile montanus</i>		1- 0		1+ 7	3	10	3,25
<i>Certhia sp.</i>				2	1	3	0,97
<i>Troglodyt. troglodytes</i>				2		2	0,65
<i>Fringilla coelebs</i>				1	1	2	0,65
<i>Passeriformes sp.</i>				2	2	4	1,3
Aves	0	2- 2	2- 0	1+ 20	2+ 21	43	13,96
Suma	23	144	81	37	23	308	100

Poznámky pod tabuľkou:

Zber: 1 - *Strix aluco*, Vricke sedlo, Žiar, 4.10.2014, búdka, 2 mláďatá, 2 - *Strix aluco*, Tužina, Strážovské vrchy, 7.10.2014, búdka, 5 mláďat, 3 - *Strix uralensis*, Závozy, Žiar, 30.4.2014, ? mláďat, 4 - *Glaucidium passerinum*, Chvojníca, Strážovské vrchy, 7.6.2014, 3 mláďatá, 5 - *Glaucidium passerinum*, Nemečky, Považský Inovec, 27.5.2014, 3 mláďatá

LITERATÚRA:

MIKUSEK R., KLOUBEC B. & OBUCH J. 2001: Diet of the Pygmy Owl (*Glaucidium passerinum*) in eastern Central Europe. *Buteo*, 12: 47-60.

OBUCH J. 2011: Spatial and temporal diversity of the diet of tawny owl (*Strix aluco*). *Slovak Raptor Journal*, 5: 1-120.

OBUCH J., DANKO Š., MIHÓK J., KARASKA D. & ŠIMÁK L. 2013: Diet of the Ural Owl (*Strix uralensis*) in Slovakia. *Slovak Raptor Journal* 7: 23-35.

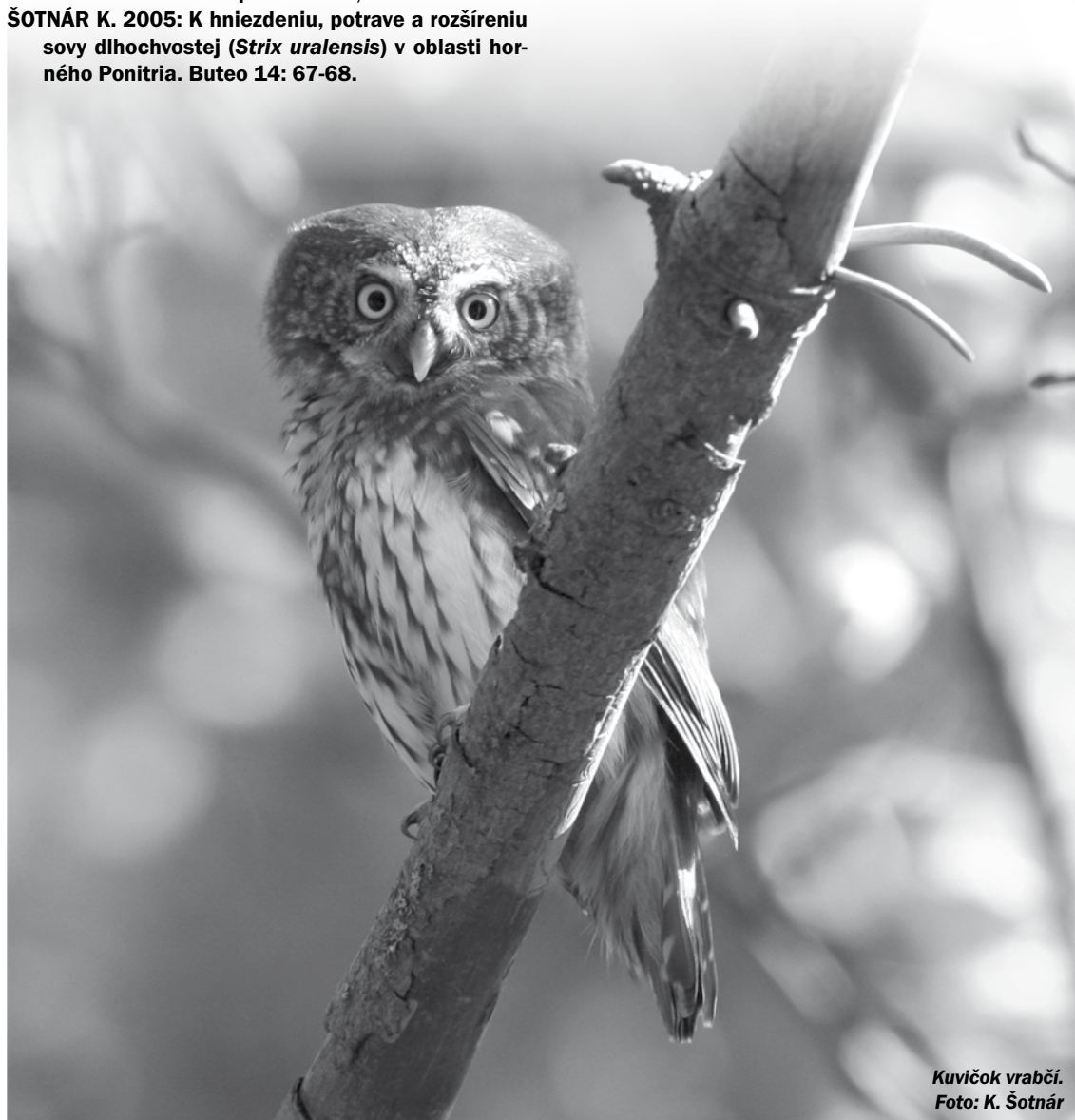
PAČENOVSKÝ S. & ŠOTNÁR K. 2010: Notes on the reproduction, breeding biology and ethology of the Eurasian pygmy owl (*Glaucidium passerinum*) in Slovakia. *Slovak Raptor Journal*, 4:49-81.

ŠOTNÁR K. 2005: K hniezdeniu, potrave a rozšíreniu sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*) v oblasti horného Ponitria. *Buteo* 14: 67-68.

SUMMARY

DIET OF THE THREE SPECIES OF OWLS IN THE MIDDLE AND UPPER NITRA IN 2014

In 2014 in the Middle and Upper Nitra we collected lining in nests and pellets of *Glaucidium passerinum* in order to find if gradations of *Apodemus flavicollis* and *Clethrionomys glareolus* was reflected in its diet. It can be concluded that *Strix aluco* and *Strix uralensis*, react to increased population level of small rodents, while *Glaucidium passerinum* hunts songbirds more than rodents.

Kuvičok vrbčí.
Foto: K. Šotnár

MAPOVANIE LESNÝCH DRUHOV SOV V ĽUBOCHNIANSKEJ DOLINE V NÁRODNOM PARKU VEĽKÁ FATRA

Karol Šotnár, Ján Obuch

Ked' sme po prvý raz vchádzali do Lubochnianskej doliny za účelom mapovania, vraveli sme si, že tu asi nebude „dobrá úroda“ sov. Viac ako 20 km dlhá asfaltová cesta z oboch strán lemovaná zväčša mladou smrekovou monokultúrou, nás v tom len utvrzovala. I spracovanie kalamitných plôch v tejto oblasti nám nedávalo veľké šance na úspech. Avšak po niekoľkých pochôdkach vo vyššie položených bočných dolinách sme rýchlo zmenili názor, kedy k nám s každým súmrakom i svitáním prichádzali nové zážitky a prekvapenia. Samotné mapovanie prebiehalo od 26. februára do 29. októbra 2014. Celkom sme uskutočnili 22 návštev vo večerných a ranných hodinách, z toho najviac v mesiacoch marec - apríl. Metódou imitácie teritoriálnych hlasov vybraných druhov sov a následným počúvaním sme zaznamenali 106 obhajovaných teritórií štyroch druhov sov.

Najviac teritórií – až 41 – sme zistili u kavička vrbčieho *Glauclidium passerinum*. Tak napríklad dňa 4. marca na svitani sa nám za tri hodiny podarilo privábiť až 12 teritoriálnych samcov. V dvoch prípadoch sa priblížili susediaci samci k sebe na vzdialenosť iba 15 m, pri čom krátku dobu na seba reagovali teritoriálnym hlasom. U sovy lesnej *Strix aluco* sme zaregistrovali 28 teritórií, pôtika kapcavého *Aegolius funereus* 27 a sovy dlhochvostej *Strix uralensis* 10 teritórií. Rozdelenie teritórií jednotlivých druhov bolo charakteristické hlavne hypsometricky (výškovo). Na najvyšších hrebeňoch, ale aj na bočných sa ohlasovali pôticky, nižšie pod nimi kavičky striedavo s „uralkami“ a najnižšie sa ozývali „obyčky“ (sovy lesné). Ale zaznamenali sme samca sovy lesnej spolu s pôtikom na Smrekovici vo výške okolo 1400 m. Dosiaľ najviac zaznamenaných teritórií lesných druhov sov v pohorí Veľká Fatra bolo práve v tejto doline.

Lubochnianska dolina.
Foto: K. Šotnár

V teréne: Ján Topercer, Karol Šotnár, Ján Obuch.
Foto: K. Šotnár.

Možné vysvetlenie vidíme v nasledovných aspektoch: vo veľkej rozlohe súvisle zalesneného územia, v optimálnej vekovej štruktúre drevín, v dobrých poveternostných podmienkach a v gradácii lesných druhov hlodavcov v roku 2014 a v efektívnosti rýchlej prepravy terénnym autom po lesných cestách. Nesmie pri tom chýbať aj trocha šťastia, lebo správanie sov je nevyspytateľné.

Lubochnianska dolina je najdlhšou dolinou vo Veľkej Fatre, meria vyše 25 km. Jej dobrá poloha, lesnatosť, veková a druhová štruktúra drevín viaže na seba bohatú diverzitu živočíchov, vrátane sov. Mierna zima, takmer bez snehu, teplá a suchá jar i gradácia drobných zemných cicavcov priaznivo ovplyvnili reprodukčnú úspešnosť a teritoriálne správanie lesných druhov sov. Sovy si intenzívnejšie obhajovali teritória a ozývali sa v priebehu takmer celého roka. I keď koncom roka len veľmi neochotne, krátko a potichu. No a v neposlednom rade to bola aj efektívnosť modifikácie pásovej a bodovej metódy, ktorá spočívala v prechádzaní autom po zväznicach s krátkymi prestávkami, kedy sa mapovalo chôdzou. Niektoré naše pochôdzky boli dlhé aj 10 km.

Na záver treba dodať, že toto mapovanie bolo skôr vzorkovanie i keď sme zistili značný počet obhajovaných teritórií lesných druhov sov, skutočný počet bude určite ešte vyšší.

SUMMARY
MAPPING FOREST OWLS SPECIES IN LUBOCHNIANSKA VALLEY IN VEĽKÁ FATRA NATIONAL PARK

Mapping of forest owls species was carried out from 26.2.2014 to 9.10.2014 in Lubochnianska valley. It included 22 visits, especially in the months of March-April. By use of playback method, 106 territories of four owl's species were recorded. Most territories - 41 - was recorded for *Glaucidium passerinum*. At the same time, 28, 27 and 10 territories were recorded respectively for *Strix aluco*, *Aegolius funereus* and *Strix uralensis*. The division of the territories of individual species was mainly hypsometric. Mild winter, almost no snow, warm and dry spring and gradation of small mammal favorably affected reproductive success and territorial behavior of forest species of owls. Therefore, it was in this valley, where the most territories of forest owl species was recorded within the National Park Veľká Fatra SPA.

Sova lesná.

Foto: K. Šotnár

Kuvíček vrabčí.

Foto: K. Šotnár

Pôtik kapcavý.

Foto: A. Oravec

PÄŤ, PÄTNÁŠŤ, TRIDSAŤ?

Michal Noga

Spozorovanie konkrétneho, cieľového druhu dravca závisí od celého radu okolností. V prvom rade od výberu lokality, poznania biológie, zvyklostí druhu, veľkú rolu hrá i skúsenosť pozorovateľa. Prirodzene, čím dlhšie ostáva pozorovateľ na lokalite, tým sa šanca na úspech zvyšuje. Koľko času však stráviť na jednom mieste? Päť minút? Alebo polhodinu? Tri hodiny?

V rámci projektu „Ochrana dravcov, bocianov a sov na Záhorí a Dolnom Rakúsku“ som v rokoch 2011 až 2013 realizoval 47 transektov na troch lokalitách, ktorých cieľom bolo sledovať migráciu a priestorovú aktivitu dravcov. Každý z nich mali tri body, na ktorých som 30 minút sledoval všetky videné a počuté dravce. Celkovo som zaznamenal 21 druhov dravcov (1443

exemplárov, 544 pozorovaní). Ako „vedľajší produkt“ monitoringu som si v tomto čase oddelene zapisoval druhy a počty zistené v prvých piatich minútach, pätnástich a tridsiatich minútach. Osobitne sa zapisovali druhy zistené počas presunu medzi bodmi, tieto dáta ale v tomto príspevku nevyhodnocujem. Transekty začínali vždy dve a pol hodiny po východe slnka.

POČET DRUHOV – 5 vs 15 vs 30 MINÚT

Prvé porovnanie je veľmi jednoduché. Všetky pozorovania, bez ohľadu na lokalitu, čas a ročné obdobie som vyhodnotil podľa toho, ako pribúdala počet druhov v jednotlivých intervaloch. Pomer je vyjadrený v percentách, pričom sa hodnoty postupne zráтали. Ako vidno z tabuľky, v prvej „päťminútovke“ bolo zis-

Tab. 1.: Percentuálny podiel počtu druhov zistený počas 30 min. intervalu, porovnanie lokalít.

Lokalita/Interval	% zaznamenaných druhov			Počet vzoriek	Počet druhov
	5 min.	15 min.	30 min.		
Moravský Sv. Ján	54,21	74,98	100	70	21
Brodské	62,93	78,05	100	35	14
Rohožník	59,91	79,21	100	31	14
Súhrnne	58,57	77,41	100	136	21

Foto: M. Noga

Foto: J. Chavko

tených viac ako 50% zo všetkých druhov pozorovaných počas 30 minút bez ohľadu na lokalitu. Podiel druhov sa o ďalších 10 minút zvýšil na viac ako $\frac{3}{4}$ zistených druhov (75 – 79%). Tridsať minútový interval je pravdepodobne pomerne krátky na to, aby sa znížil exponenciálny nárast počtu zaznamenaných druhov. Tieto výsledky boli viac menej očakávané, nič zásadné neprinesli, tak som sa zameral na jednotlivé druhy. Na zistenie ktorého je potrebné zotrvať najdlhšie? Ktorý je naopak nápadný?

NAJNÁPADNEJŠÍ

Najnápadnejším dravcom je podľa výsledkov realizovaného monitoringu jednoznačne myšiak hôrny. Vo viac ako v $\frac{3}{4}$ prípadov (76,22%) sa pozorovanie tohto druhu odohralo v prvých piatich minútach od začiatku pozorovania. Podobne nápadným druhom je i jeho

príbuzný – myšiak severský (70% pozorovaní v prvých piatich minútach). Ďalším z druhov s vysokou nápadnosťou je kaňa sivá (62,86%) a sokol myšiar (60,76%). Naopak, najviac treba „vysedávať“ druhy ako orol kráľovský (28,57%), včelár lesný (38,10%) a sokol lastovičiar (38,46%). Situácia sa veľmi nemení ani po ďalších 10 minútach monitoringu – počet registrácií myšiakov, kaní sivých a sokolov myšiarov je stále najvyšší, najmenej nápadným je už ale sokol lastovičiar. V polovici 30 minútového intervalu bolo len 46,15% všetkých pozorovaní tohto sokola.

Do porovnania neboli zaradené druhy, ktorých počet pozorovaní nepresiahol 10 (*F. peregrinus*, *A. gentilis* 6, *A. chrysaetos*, *F. cherrug* 5, *F. columbarius* 4, *Pandion haliaeetus* 3, *Circus pygargus* 2, *Circaetus gallicus*, *F. vespertinus* 1).

Tab. 2.: Percentuálny podiel počtu pozorovaní jednotlivých druhov dravcov.

Druh	% z pozorovaní druhu			N (jedince)	N (pozorovania)
	5 min	15 min	30 min		
<i>Buteo buteo</i>	76,22	88,11	100	765	143
<i>Buteo lagopus</i>	70	90	100	17	10
<i>Circus cyaneus</i>	62,86	85,71	100	65	35
<i>Falco tinnunculus</i>	60,76	78,48	100	152	79
<i>Milvus milvus</i>	56,86	74,51	100	89	51
<i>Circus aeruginosus</i>	48,89	77,78	100	83	45
<i>Haliaeetus albicilla</i>	46,34	60,98	100	79	41
<i>Milvus migrans</i>	42,86	76,19	100	39	21
<i>Accipiter nisus</i>	39,47	65,79	100	46	38
<i>Falco subbuteo</i>	38,46	46,15	100	15	13
<i>Pernis apivorus</i>	38,1	66,67	100	28	21
<i>Aquila heliaca</i>	28,57	57,14	100	23	14

Tab. 3. Percentuálny podiel počtu jedincov zistených v jednotlivých intervaloch, porovnanie druhov.

Druh	% z celkového počtu			N (jedince)	N (pozorovania)
	5 min	15 min	30 min		
<i>Buteo lagopus</i>	58,3	81,6	100	17	10
<i>Circus cyaneus</i>	49,26	75,47	100	65	35
<i>Falco tinnunculus</i>	47,57	70,64	100	152	79
<i>Buteo buteo</i>	43,65	62,57	100	765	143
<i>Milvus milvus</i>	43,25	66,71	100	89	51
<i>Falco subbuteo</i>	34,62	42,31	100	15	13
<i>Milvus migrans</i>	34,11	63,08	100	39	21
<i>Haliaeetus albicilla</i>	34	48,14	100	79	41
<i>Circus aeruginosus</i>	33,33	64,04	100	83	45
<i>Accipiter nisus</i>	32,44	62,26	100	46	38
<i>Pernis apivorus</i>	30,95	57,14	100	28	21
<i>Aquila heliaca</i>	19,85	52,54	100	23	14

A ČO POČET?

Prirodzene, zaujímavý je i nárast počtu pozorovaných jedincov. Tieto dáta už môžu byť mierne skreslené chybou pri rozhodovaní o tom, či daný jedinec už pozorovaný bol, alebo nie. Pomerne presne sa to dalo odlišiť u farebne variabilných druhoch (kaňa mračniarka, včelár lesný, orliak morský, orol kráľovský), problémom ostávajú myšiaky hôrne, krahulce alebo sokoly myšiare.

V tabuľke 3 je uvedený percentuálny podiel z celkového počtu jedincov v jednotlivých intervaloch. Počas prvých piatich minút bolo na lokalite zistených 58% zo všetkých myšiakov severských, ktoré boli pozorované počas 30 minútového intervalu. Ešte zaujímavejšie sú dáta získané počas polovice monitorovacieho času, tzn. po 15 minútach: pozorovaných bolo viac ako 81% myšiakov severských, dve tretiny kaní sivých a pomerne vysoký počet sokolov myšiarov. A kde je myšiak hôrny? Pribúda postupne. Určite netreba uponáhľať monitoring orlov kráľovských, včelárov lesných, sokolov lastovičiarov alebo orliakov morských. Počkat sa rozhodne oplatí.

ZÁVER

Ako bolo spomenuté v úvode, článok vznikol ako „vedľajší produkt“ pri spracovaní dát o priestorovej a migračnej aktivite vtáctva v oblasti Borskej nížiny, bez ambície významnejších záverov, odporúčaní alebo polemiky. Faktorov, ovplyvňujúcich výskyt konkrétneho druhu alebo jedinca je mnoho a približne rovnaké množstvo je i faktorov, ktoré ovplyvňujú to, či tento jedinec bude spozorovaný ornitológom. Koniec-koncov, bolo by smutné, ak by sme ešte predtým, než vyťahujeme prvýkrát v teréne ďalekohľad dopredu vedeli, čo v ten deň uvidíme.

SUMMARY

FIVE, FIFTEEN, THIRTY?

When monitoring spatial activity of raptors in the years 2011 – 2013, increase in number of species and of individuals in 5, 15 and 30 minute intervals was also surveyed. Number of species was increased continuously (in 5 minutes – by 50%, in 15 min by 75% of the observed species), regardless of the time of year and site. The most common species (most observations in the first 5 min.) were the two buzzard species, hen harrier and kestrel. On the contrary, the longest time was needed for observation of the Imperial Eagle or Eurasian Hobby. The article includes also more detailed information on the differences in the number of individuals and seasonal variations in observations of Common Buzzard.

LIFE ENERGIA V KRAJINE

Marek Gális

LIFE **E**nergia

ZÁPADOSLOVENSKÁ
DISTRIBUČNÁ

Od 1.septembra 2014 začala organizácia Ochrana dravcov na Slovensku realizovať nový LIFE projekt, zameraný na problematiku kolízie vtáctva s nadzemným elektrickým vedením s názvom Energia v krajine – elektrické vedenia a ochrana prioritných druhov vtákov v územiach Natura 2000. Projekt sa venuje problematike nárazov vtákov do drôtov 22 kV a 110 kV elektrického vedenia v 13 chránených vtáčích územiach, pričom je zameraný na 10 prioritných druhov vtákov. Partnermi projektu sú: Východoslovenská distribučná, a.s., Západodoslovenská

distribučná, a.s., Univerzita veterinárneho lekárstva a farmácie v Košiciach a Štátna ochrana prírody SR. Tento rozsiahly projekt, ktorý potrvá až do konca roka 2019, zahŕňa okrem monitoringu takmer 8000 km vedenia aj inštaláciu zviditeľňovacích prvkov v kritických úsekoch vedenia, rehabilitáciu zranených a zmrzačených vtákov, výsadbu vetrolamov v okolí vedenia, podporu hniezdných príležitostí inštaláciou búdok a podložiek pre sokola rároha a orla kráľovského, spolu so zvýšením potravej ponuky v podobe obnovy kolónii sýsla pasienkového.

Kaňa sivá - obeť nárazu do 22 kV elektrického vedenia. Foto: M. Gális.

Účastníci školenia k monitoringu úhynov, 1. turnus.
Foto: M. Gális.

Účastníci školenia k monitoringu úhynov, 2. turnus.
Foto: M. Gális.

Prvotná etapa projektu je zameraná na terénny monitoring 22 kV a 110 kV vedenia, ktoré križuje územie 13 chránených vtáčích území. V decembri minulého roka prebehlo štvordňové školenie mapovateľov, ktoré bolo zamerané na teoretickú prípravu a vysvetlenie metodického postupu pri mapovaní a taktiež praktickú ukážku monitoringu elektrického vedenia v CHVU Ostrovné lúky. Počas praktickej ukážky si mohol každý mapovateľ vyskúšať monitoring v náročnom rozbahnenom teréne, ktorý ho preveril najmä po fyzickej stránke. Počas týchto terénnych akcií bolo zistených v skúmanom území niekoľko desiatok nálezov, s najpočetnejším zastúpením druhov: myšiak hôrny, havran čierny, straka obyčajná, kaňa sivá a iné. Cieľom prvotného monitoringu, ktorý sa realizuje od januára až do marca 2015, je okrem základného popisu stĺpov, konzol a typov ich ošetrovania aj identifikácia kadáverov uhynutých vtákov v okolí vedenia a príčina ich úmrtia.

V súčasnosti približne 50 vyškolených mapovateľov

Úhyn myšiaka hôrneho vplyvom zásahu elektrickým prúdom.
Foto: M. Gális.

realizuje monitoring vo všetkých projektových územiach a zisťuje početnosť úhynov v okolí liniek vedenia. Mapovanie v teréne je fyzicky náročné a preverí kondičku nejedného mapovateľa. Napriek tomu sú odhodlaní zmapovať tisíce kilometrov a prispieť tak významnou mierou k opatreniam, vedúcim k zníženiu kolízií vtákov s drôtmi elektrického vedenia v skúmaných územiach. Výsledky mapovateľov budú využité aj pri ďalšej etape monitoringu, v období od apríla 2015 do februára 2016, zameranej na monitoring úsekov vedenia, ktoré križujú migračné trasy, predstavujú potravne a hniezadne biotopy vtákov, t.j. predstavujú najrizikovejšie miesta z hľadiska možných kolízií letiacich vtákov s drôtmi vedenia.

SUMMARY

LIFE ENERGY IN THE COUNTRY

Birds in the landscape must constantly adapt to new anthropogenic changes, which include various infrastructure elements, such as the overhead power lines. They represent a potential threat to flying birds and their mutual collisions often have fatal consequences for birds. This challenge is addressed by a new LIFE project "Energy in the Country". The project studies the relationship of birds and electric lines in 13 Special Protection Areas, focusing on 10 priority bird species. Project is in its Inception Phase, which is focused on field monitoring power lines in the project area. Initial training for field staff involved in monitoring was held in December 2014 when during practical demonstrations in the field many dead birds were found along electric lines, confirming the seriousness of the issue also in our country.

ČO SA STALO S PLAMIENKOU?

Tomáš Veselovský

Na úvod si skúste odpovedať na otázku: „Kedy som naposledy videl/a plamienku?“ Ešte donedávna patrila plamienka driemavá na Slovensku medzi rozšírené druhy sov. Zmeny v obhospodarovaní krajiny, zánik hniezdnych možností, vplyv predácie a intenzita dopravy sa výrazne podpísali pod úbytok jej populácie.

Ornitologické databázy sú skúpe na informácie o jej rozšírení. Od roku 2004 je zapísaných v databáze Aves Symfony 34 údajov a v databáze Birding 59 údajov, to je v priemere menej než 10 údajov za rok. Miesta, kde bola plamienka pozorovaná, tvoria iba malé ostrovčeky na mape Slovenska. Navyše, viacero údajov je o náleze uhynutých alebo vyslabnutých jedincov.

Je na tom plamienka naozaj až tak zle? Alebo si ju nevyšímame?

V roku 2014 sme, vďaka podpore z Malého členského projektu RPS, realizovali monitoring plamienky driemavej na juhozápadnom Slovensku. Mierna zima a gradačný vrchol hraboša poľného sľubovali zaujímavý výsledok. V období mesiacov máj - september sme skontrolovali 63 poľnohospodárskych dvorov a kostolov. Výber lokalít nebol náhodný. Zamerali sme sa na miesta, kde bola plamienka v minulosti pozorovaná. Výsledok nás prekvapil.

Iba na 10 lokalitách sme našli pobytové znaky, prevažne staré, rozpadnuté vývržky. Našli sme tiež kostry mláďat. Ale ani na jedinej lokalite sme nenašli živú plamienku.

Búdka pre plamienky driemavú.
Foto: T. Veselovský

Múmia plamienky driemavej z Veľkého Cetína.
Foto: T. Veselovský

Mnohí pracovníci poľnohospodárskych družstiev vedeli o hniezdení plamienky, dokonca nám ukázali miesta, kde ju našli hniezdiť, ale za posledné roky ju nevideli. Súčasný stav a rozloženie populácie preto naďalej zostávajú otáznе.

Z vyššie uvedených dôvodov sme sa rozhodli založiť pracovnú skupinu, ktorá sa bude venovať plamienke driemavej. Pokiaľ máte záujem pripojiť sa k nám, neváhajte a kontaktujte ma prosím na mailovej adrese: veselovsky.tom@gmail.com . Zároveň uvítame každú vašu radu, nápad alebo informáciu.

SUMMARY

WHAT HAS HAPPENED TO THE BARN OWL?

Monitoring of the Barn Owl was carried out in 2014 in Southwest Slovakia. During the period of May to September, 63 farmyards and churches were examined. Presence signs were recorded at 10 sites. Stage of disintegration of pellets indicates that the sites were not occupied by the Barn Owl in the recent years. Neither, the specimens of the Barn Owl were recorded at any sites.

Podkrovie hospodárskej budovy bez bezpečnej možnosti na hniezdenie.
Foto: T. Veselovský

Staré vývržky plamienky driemavej na povale hospodárskej budovy.
Foto: T. Veselovský

AKO SME S GABOM NAŠLI MYŠOVKU STEPŇÚ

Ján Obuch

Za čias „riadiťovania“ Marcela Uhrina som robil výskum na Muránskej planine a často som prespával na správe národného parku v Revúcej. Býval tam aj Gabo Demeter počas odsluhovania civilnej služby. Zaujali ho moje zbery vývržkov sov. Preto sme sa dohodli, že mu pomôžem pri spracovaní potravných zvyškov plamienky driemavej z jeho bydliska v Tekovských Lužanoch. Poslal mi na pracovisko v Blatnici 16 kg balík, v ktorom bol materiál z hniezdnej výstelky na povale lode reformovaného kostola. Potom pricestoval do Blatnice a do noci sme spracovávali tento zber, ktorý obsahoval množstvo srsti zo zlisovaných vývržkov. Po máčaní v hydroxide sodnom sme vo vode vyplavovali kosti. Ukázal som mu, ktoré kosti má vytriediť na určovanie a celý zber si odniesol domov.

Po dvoch rokoch mi zatelefonoval, že má kosti vytriedené a prinesie mi ich na preurčenie. Pricestoval ku mne do Blažoviec začiatkom novembra 2004. Sadli sme si k pracovnému stolu a začal som s kontrolou veľkej kopy čelustí hrabošov. Po určení bielozubiek a ryšaviek mi predložil kostičky vtákov, medzi ktorými dominoval vrabec domový. Dosiaľ nič zvláštne. Už bolo po polnoci, keď mu hovorím: „No ukáž mi, čo tam ešte máš.“ Gabo mi odpovedal: „Je tu len zopár drobných čelustí“ a vysypal ich na stôl. Pozeral som na ne a s údivom mu hovorím: „Gabo, veď ty máš nový druh cicavca pre Slovensko!“ Bolo to päť mandibúl a jedna maxila myšovky stepnej (*Sicista subtilis*, v publikácii Krištofík & Danko 2012 je použitý slovenský názov myšovka Pallasova). Tento druh udával Schmidt (1971) z vývržkov plamienky na maďarskom úseku Hornádu neďaleko východoslovenských hraníc. Preto Danko so Štollmannom vyzbierali množstvo vývržkov na našej strane v Košickej kotline, ale myšovku v nich nenašli (Danko & Štollmann 1978). Ja som mal čeluste z 12 myšoviek stepných v materiáli zo subrecentného hniezda plamienky v strope jaskyne pri majeri Hatiny blízko Moldavy nad Bodvou (Obuch 1992). Vek kostí som odhadoval na 100 až 200 rokov.

Druhý deň sme spolu cestovali do Varína na výročnú schôdzu RPS-ky. Tam som čeluste ukázal Š. Dankovi,

ktorý mal myšovku stepnú spracovať do publikácie Cicavce Slovenska ako vymretý druh. O dva týždne bola v Bratislave zoológická konferencia 10. Feriarcove dni 2014, preto som hneď v pondelok telefonoval J. Kautmanovi, či ešte môžeme prihlásiť referát. Povolil nám len poster s tým, že treba urýchlene dať abstrakt do zborníka. Napísal som ho ešte v ten deň. Gabo pripravoval poster – odfoťil čeluste, bol ich pomeriť pod stereolupou vo Zvolene u T. Krištína a pripravil mapku rozšírenia myšovky stepnej v Karpatskej kotline. Tiež korešpondoval s T. Czerkésom o aktuálnych poznatkoch z východného Maďarska. Bol hrdý na to, že táto malá myška preslávi jeho rodné Tekovské Lužany.

Poslal mi ešte jedno vreco z hniezdnej výstelky vo veži reformovaného kostola a niekoľkokrát vyzbieral čerstvé vývržky v kostole, aj v hospodárskych dvoch v okolitých obciach. Ďalšie myšovky stepné sa však v tomto materiáli nenašli. Dosiaľ boli negatívne aj pokusy o odchyt živých jedincov v okolí Tekovských Lužian. Pre zvečnenie jeho zásluh prikladám v Tabuľke 1 výsledky determinácie všetkých jeho zberov potravných zvyškov plamienky driemavej. Spolu je to 9516 kusov koristi z 21 druhov cicavcov (97,8%) a 17 druhov vtákov (2,0%).

LITERATÚRA:

- DANKO Š. & ŠTOLLMANN A. 1978: Výskyt drobných hmyzožravcov a hlodavcov v juhovýchodnej časti Košickej kotliny zistený na základe rozboru sových vývržkov. Zborník Východoslovenského múzea v Košiciach, Prírodné vedy 18: 57-62.
- DEMETER G. & OBUCH J. 2004: Recentný výskyt myšovky stepnej (*Sicista subtilis*) pri Leviciach, p. 9. In: Kautman J. & Stloukal E. (eds.): Zborník abstraktov z konferencie 10. Feriarcove dni. Bratislava, 25.-26.11.2004. Faunima, Bratislava, 32 pp.
- KRIŠTOFÍK J. & DANKO Š. (eds.) 2012: Cicavce Slovenska, rozšírenie, bionómia a ochrana. Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava, 711 pp.
- OBUCH J. 1992: Potrava sov v okolí Moldavy nad Bodvou, pp. 190-197. In: Fulín M. (ed): XV. Výcho-

doslovenský tábor ochrancov prírody. Prehľad odborných výsledkov (Štós – Porča 28.7.-2.8.1991). OV SZOPK Košice-vidiek, Okresný úrad životného prostredia Košice-vidiek, 221 pp.

SCHMIDT E. 1971: Neue Funde der Steppenbirkenmaus, *Sicista subtilis* (Pallas, 1773) in Ungarn. Säugetierkundliche Mitteilungen 19: 384-388.

SUMMARY

HOW WE DISCOVERED SOUTHERN BIRCH MOUSE WITH GABO

Our valuable friend Gabriel Demeter recently passed away. In 2002, he gathered a large sample of bones in lining of the Barn Owl nest in Tekovské Lužany near Levice in South-West Slovakia. Among bones, Gabriel with the author determined a jaw of Southern birch mouse *Sicista subtilis*. It was the first recent evidence of the presence of this species in Slovakia. The table shows unpublished results of species determination in samples collected by Gabriel Demeter in Tekovské Lužany and its surroundings.

Publikované práce Gabriela Demetera (zostavil Marcel Uhrin):

2002

DEMETER G. 2002: Ornitocenózy typických biotopov intenzívne využívaných poľnohospodárskej krajiny. Diplomová práca, 70 pp. [Depon. in Fakulta ekológie a environmentalistiky, Technická univerzita, Banská Štiavnica]

2004

DEMETER G. & OBUCH J., 2004: Recentný výskyt myšovky stepnej (*Sicista subtilis*) pri Levciciach. Pp.: 9. In: Kautman J. & Stloukal E. (eds.): Zborník abstraktov z konferencie 10. Feriancove dni. Bratislava, 25.-26. 11. 2004. Faunima, Bratislava, 32 pp.

2005

DEMETER G., 2005: Avifauna vybraných vodných nádrží v doline rieky Muránka. *Reussia*, 2(1): 43-57.

DEMETER G., 2005: Zimný a hniezdny výskyt myšiarki močiarnnej (*Asio flammeus*) v okolí Tekovských Lužian (JZ Slovensko). *Tichodroma*, 17: 108-110.

DEMETER G. & KRISTÍN A., 2005: Vtáctvo agroocenóz vybraných lokalít Hronskej pahorkatiny (JZ Slovensko). *Tichodroma*, 17: 51-62.

2006

DEMETER G. sinne anno [2006]: Časovo-priestorová aktivita a preferencia habitatov (Výsledky satelitnej a rádiovkej telemetrie). Správa, 14 pp. [Depon. in Ochrana dravcov na Slovensku, Bratislava]

CHAVKO J., DEMETER G. & KROPIL R., 2006: Priestorová aktivita rehabilitovaného orla kráľovského (*Aquila heliaca*). Pp.: 16-17. In: Kropil R. (eds.): Aplikovaná ornitológia 2005 a 2006. Zborník abstraktov zo 17.a 18. stredoslovenskej ornitologickej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej vo Zvolene 15.-16. 9. 2005 a 8.-9. 9. 2006. Technická univerzita Zvolen v spolupráci so ŠOP SR Banská Bystrica, Zvolen, 52 pp.

2007

DEMETER G. (ed.), sinne anno [2007]: Príručka k starostlivosti o populáciu orla kráľovského. Ochrana dravcov na Slovensku, Bratislava, sine pag. [12 pp.]

DEMETER G. (ed.), sinne anno [2007]: Imperial eagle management guidelines. Raptor Protection of Slovakia (RPS), Bratislava, sine pag. [12 pp.]

DEMETER G., LATKOVÁ H. & KROPIL R., 2007: Preferencia habitatov orla kráľovského na základe výsledkov rádiovkej telemetrie a analýzy krajinej štruktúry. Pp.: 16-17. In: Kropil R. & Lešo P. (eds.): Aplikovaná ornitológia 2007. Zborník abstraktov z 19. stredoslovenskej ornitologickej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej vo Zvolene 14.-15. septembra 2007. Technická univerzita Zvolen v spolupráci so ŠOP SR Banská Bystrica, Zvolen, 32 pp.

DEMETER G., CHAVKO J., HARVANČÍK S. & SIRYOVÁ S. (eds.), 2007: Manažmentové opatrenia k zabezpečeniu priaznivého stavu populácie orla kráľovského (*Aquila heliaca*). Ochrana dravcov na Slovensku, Bratislava, 65 pp.

2008

HARVANČÍK S., ŠNÍRER L., SIKLIENKA R., DEMETER G. & DUBRAVSKÝ A., 2008: Hniezdenie orla kráľovského (*Aquila heliaca*) v územnej pôsobnosti Správy Chránenej krajinej oblasti Ponitrie v rokoch 2003-2007. *Rosalía*, 19: 203-208.

2011

DANKO Š., CHAVKO J., DEMETER G., MIHÓK J., IZAKOVIČ J., LATKOVÁ H., SIRYOVÁ S., NOGA M. & NEMČEK V., 2011: Conservation of eastern imperial eagle in the Slovak part of the Carpathian basin - Results of the EU LIFE-Nature project (2003-2007). *Acta Zoologica Bulgarica*, Supplementum (3): 71-78.

Tabuľka 1: Zbery potravných zvyškov plamienky driemavej od Gaba Demetera v Tekovských Lužanoch a okolí

Druhy Lokality	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Suma	%	
<i>Talpa europaea</i>								2	2			4	0.04	
<i>Sorex araneus</i>	3	26	5	1+10	1	3		22	1+23	1	7	101	1.06	
<i>Sorex minutus</i>	2	1-6	1	1+7		2		9	1+12		5	44	0.46	
<i>Neomys anomalus</i>	1	4		1+10				4	2			21	0.22	
<i>Crocidura leucodon</i>	4	1-31		8	1		3	1+78	1+64	2	2-4	195	2.05	
<i>Crocidura suaveolens</i>	3	1-16		1+14	3	1+5		1-17	1+28	2	7	95	1.00	
<i>Myotis myotis</i>		1										1	0.01	
<i>Nyctalus noctula</i>								1				1	0.01	
<i>Muscardinus avellanarius</i>		1						1	5		1	8	0.08	
<i>Sicista subtilis</i>		3										3	0.03	
<i>Mus cf. musculus</i>	1-7	2-67	9	23	1+17	1+10	1-2	1+207	1+162	1+14	44	562	5.91	
<i>Micromys minutus</i>	2	1-4		5	1+9	1+5		1-3	11	2	4	45	0.47	
<i>Apodemus flavicollis</i>	3	2-5		1-1	2			32	2+68		7	118	1.24	
<i>Apodemus sylvaticus</i>	2	1-10	3	4	2			30	1+40	1	1-4	96	1.01	
<i>Apodemus microps</i>	1-2	54	2	7	2+15	4		57	1-18	1+8	15	182	1.91	
<i>Rattus norvegicus</i>	8	3-4	1+13	1+19	1			1+83	1+36	2	16	182	1.91	
<i>Cricetus cricetus</i>		1						2	1			4	0.04	
<i>Clethrionomys glareolus</i>	1					2		1	4		1	9	0.09	
<i>Arvicola amphibius</i>								1				1	0.01	
<i>Terricola subterraneus</i>									1			1	0.01	
<i>Microtus arvalis</i>	ks	358	2893	147	335	1-61	1-26	112	1991	1-837	88	784	7632	80.20
	%	90,18	91,46	78,19	73,30	52,59	44,83	95,73	75,53	61,59	72,13	86,82	80,20	
Mammalia	396	3126	180	443	112	57	117	2541	1314	120	899	9305	97.78	
<i>Coturnix coturnix</i>								2				2	0.02	
<i>Columba livia dom.</i>								2	1			3	0.03	
<i>Streptopelia decaocto</i>				1	1			2				4	0.04	
<i>Tyto alba</i>		1				1		2				4	0.04	
<i>Athene noctua</i>								1				1	0.01	
<i>Apus apus</i>								1				1	0.01	
<i>Alauda arvensis</i>								2	1			3	0.03	
<i>Alaudidae sp.</i>								1				1	0.01	
<i>Hirundo rustica</i>		1-0	4					1+10	1			15	0.16	
<i>Delichon urbica</i>			1					1				2	0.02	
<i>Hippolais icterina</i>								1				1	0.01	
<i>Phoenicurus ochruros</i>		1-0			2			1+11	2			15	0.16	
<i>Erithacus rubecula</i>									2	1		3	0.03	
<i>Carduelis carduelis</i>								1				1	0.01	
<i>Carduelis chloris</i>								4				4	0.04	
<i>Passer domesticus</i>	1	1-28	3	1+12				37	1+32	1	1-2	116	1.22	
<i>Passer montanus</i>		4						3	1			8	0.08	
<i>Sturnus vulgaris</i>				1				4				5	0.05	
<i>Passeriformes sp.</i>								1			1	2	0.02	
Aves	1-1	1-33	8	14	3	1	0	1+86	1+40	2	2-3	191	2.01	
<i>Pelobates fuscus</i>								1				1	0.01	
<i>Pelophylax cf. esculentus</i>								1			1	2	0.02	
<i>Lacerta agilis</i>									1			1	0.01	
Amphibia, Reptilia, Pisces	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	1	4	0.04	
<i>Diptera sp.</i>									1			1	0.01	
<i>Coleoptera sp.</i>		4			1			7	3			15	0.16	
Vertebrata	0	4	0	0	1	0	0	7	4	0	0	16	0.17	
Suma	397	3163	188	457	116	58	117	2636	1359	122	903	9516	100.00	
Index diversity H'	0.55	0.49	0.94	1.21	1.59	1.73	0.21	1.15	1.55	1.09	0.67	0.99		

Lokality: **1** - Tekovské Lužany, kostol, 29.11.2002, vývržky, **2** - Tekovské Lužany, kostol, 29.11.2002, hniezdna výstelka v lodi, **3** - Tekovské Lužany, kostol, 28.6.2003, čerstvé vývržky, **4** - Tekovské Lužany, kostol, 9.11.2004, čerstvé vývržky, **5** - Tekovské Lužany, kostol, 24.11.2004, čerstvé vývržky, **6** - Tekovské Lužany, kostol, 11.12.2004, čerstvé vývržky, **7** - Tekovské Lužany, kostol, 11.11.2005, čerstvé vývržky, **8** - Tekovské Lužany, kostol, 11.11.2005, hniezdna výstelka vo veži, **9** - Plavé Vozokany, 9.12.2004, detrit, **10** - Plavé Vozokany, 9.12.2004, čerstvé vývržky, **11** - Tyto alba, Nyröve, 9.12.2004, búdka v sušičke.

Tichá spomienka a úcta

Život neustále prináša žiaľ aj smutné príbehy. Vo veku 36 rokov nás po ťažkej a neočakávanej chorobe opustil náš kolega, priateľ, ale najmä dobrý človek Gabriel Demeter.

Jeho život bol úzko spätý s prírodou, neoceniteľný bol jeho prínos pri ochrane dravcov v regióne, v ktorom žil. Aktívne sa podieľal na výskume a ochrane najmä orla kráľovského, bol jedným z hlavných autorov veľmi významnej publikácie „Manažmentové opatrenia k zabezpečeniu priaznivého stavu orla kráľovského (*Aquila heliaca*)“, v ktorej uplatnil svoje bohaté poznatky z poľnohospodárskej a lesníckej problematiky a ktorú Ochrana dravcov na Slovensku neustále využíva vo svojej práci.

Jeho dobrota, porozumenie a ochota vždy pomôcť boli tým, že sme ho neoslovovali inak ako Gabko, iné oslovenie sa k nemu ani nehodilo. Smutná správa o jeho odchode nás zastihla práve v čase keď začal nový rok a v tomto období, podobne ako v predchádzajúcich rokoch, sme rozbiehali spoločné činnosti.

Súcitíme s jeho príbuznými a rodinou, matkou, otcom ale i manželkou a malou dvojročnou dcérou Lujzikou, ktorých tu zanechal.

Rozlúčka s Gabkom sa konala dňa 13.1.2015 v dome smútku v Želiezovciach, kde je aj pochovaný. Ako symbol našej úcty a vďaky sme do smútočného venca za nás dravčiarov vložili aj pero orla.

Zostane s nami navždy v našich spomienkach.

Jozef Chavko

Kuvíček vrabčí (*Glaucidium passerinum*)
Foto: J. Žiak

Vír skalný (Bubo bubo)
Foto: E. Hrtan